

Agerø gårdshistorie

Af OLE P. COLDING

PÅ AGERØ findes 16 matrikelnumre siden udskiftningen 1814. Agerø var således en af de sidste landsbyer, der blev udskiftet. Karby, som ellers er hoveddelen sognemæssigt, udskiftedes allerede 1797. Der findes et bykort over Agerø, som viser, at alle gårde lå i det nordøstlige hjørne af øen, men i de følgende ca. halvfjerds år skete en gennemgribende forandring, idet ikke alene gårdene flyttedes ud, men vejen blev lagt der, hvor den nu går, diger opkastedes som skel, mergelgrave opstod for at bygge gårdene, og plantning ved gårdene og på digerne begyndte så småt. Endnu måtte man sejle med pram til og fra øen, idet dæmningen først kastedes 1874. Der var hverken skole eller kirke. Skolen kom dog allerede 1826 og blev selvfølgelig lagt i "byen". Der er nu kun nogle brokker at se (1970). At den senere blev flyttet (1904) til "hovedvejen" hører ikke just til denne historie. Det var i hvert fald ikke, fordi den skulle nærmere til kirken, for den blev først opført 1907-08.

Fra tiden 1664 til 1784, da Agerø stod i fæsteforhold til Damsgaard, findes ingen fæstebreve, men fra Glomstruptiden er endnu bevaret en række kontrakter mellem de enkelte fæstegårdmænd og "Manden på Glomstrup."

Her følger daterede fæstekontrakter fra alle gårdene i Glomstrups storhedstid, da "Gjedderne" residerede der, dvs. det meste af 1800-tallet.

Matr. nr. 13: Fæstebrev til husm. Søren C. Søndergaard 1811 23/9.

Matr. nr. 8: Fæstebrev til gdr. Joseph Nielsen 1821 9/4.

Matr. nr. 15: Fæstebrev til husm. Niels Chr. Flade 1824 8/9.

Matr. nr. 12: Fæstebrev til husm. Erik Math. Jensen 1826 3/6.

Matr. nr. 7: Fæstebrev til gdr. Chr. Terkildsen 1827 1/2.

Matr. nr. 2: Fæstebrev til gdr. Niels L. Søndergaard 1828 28/6.

Matr. nr. 14: Fæstebrev til husm. Svenning Pedersen 1829 15/4.

Matr. nr. 1: Fæstebrev til gdr. Peder N. Søndergaard 1830 17/7.

Matr. nr. 4: Fæstebrev til gdr. Mads Pedersen 1834 15/4.

Disse fæstebreve er alle fra "gamle" Gjeddes tid. Dvs. Anders Christensen Gjedde f. i Handest ved Hobro 13. februar 1774, bondesøn. Han svang sig op som forpagter og kunne i 1804, 28 år gl. købe Glomstrup, gift 1808 med Ane Marie Galtrup, datter af godsejer til Højriis Didrik Galtrup. Han anlagde plantagen 1811 og opfordrede fæsterne til at plante ved gårdene.

1812 overtog han også Højriis. Blev landvæsens- og tiendekommissær, dvs. en slags dommer i tvivlsspørgsmål, og havde med både det ene og det andet at gøre. Kun 62 år gl. døde Anders C. Gjedde.

Matr. nr. 1: Fæstebrev til gdr. Søren Jensen Brun 1836 27/8.

Matr. nr. 7: Fæstebrev til gdr. Bertel Hansen 19837 5/4.

Matr. nr. 3: Fæstebrev til Esper S. Damgaard 1838 21/7.

Matr. nr. 1: Fæstebrev til gdr. Mads Pedersen Brunhøj 1838 1/7.

Matr. nr. 5: Fæstebrev til gdr. Niels Kankelborg 1841 26/6.

Matr. nr. 15: Fæstebrev til husm. Chr. Jensen Skytte 1846 12/9.

Matr. nr. 8: Fæstebrev til gdr. Niels Chr. Josephsen 1850 20/9.

Matr. nr. 8: Fæstebrev til gdr. Christen Boll 1851 17/10.

Matr. nr. 2: Fæstebrev tilgdr. Søren J. Horsager 1852 17/12.

Matr. nr. 1: Fæstebrev til gdr. Peder Jensen 1855 29/1.

Matr. nr. 11: Fæstebrev til husm. Niels Chr. Purup 1857 29/1.

Matr. nr. 6: Fæstebrev tilgdr. Lars Christensen 1860 24/12.

Matr. nr. 4: Fæstebrev til gdr. Niels Svenningsen 1861 15/12.

Ovenstående række fæstebreve er fra Didrik Galtrup Gjeddes tid. D. G. Gjedde er født på Glomstrup den 10. juni 1810. Han var ved faderens død 26 år og stod nu for den helt store bedrift på over 200 td. htk., altså en "komplet" herregård, ja egentlig to godser: Glomstrup og Højriis, idet hans eneste søster Maren Gjedde døde 1837. Didrik Gjedde blev dog på Glomstrup og bortforpagtede Højriis. Han giftede sig 1837 med den fem år yngre Gertrud Kirstine Nyborg. Efter hende har gården Kirstinedal i Ljørslev navn (16 td. htk.).

Didrik Gjedde blev 1843 tiendekommissær, 1846 kammerråd og endelig justitsråd. Også han døde altfor tidlig. Kort efter, at Højriis var nyopført, døde han 1861, efterladende sig enke, en datter og en søn; flere børn var døde.

Med justitsråd Gjeddes død var forbindelsen med Agerø ikke brudt. Gertrud Kirstine Gjedde følte sig knyttet til gården, hvor hun døde 27. august 1876. Allerede 19. december 1863 udstedtes et testamente eller deklaration, hvori det lyder: "Glomstrup hovedgård med mølle og øvrige tilliggende skal ved justitsråd Gjedde og hustrus død tilfalde Anders Gjedde (f. 29. juni 1839) som en del af hans arv, mod at han ikke må sælge eller pantsætte ejendommen eller nogen del deraf, hvilken bestemmelse er tiltrådt af Anders Gjedde i en testamentet vedhæftet deklaration."

Altså havde enken ejerret til Glomstrup og dermed til fæsteafgiftene af bøndergodset. Der blev f.eks. skrevet følgende: Matr. nr. 16: Fæstebrev til husm. Jens Chr. Sørensen 1866 3/3.

Dette er dog det sidste fæstebrev Agerøgårdene og Glomstrup imellem, men nu kommer der en overgangstid, hvori det af det følgende fremgår, at familien Gjedde-Leth har part i Agerø.

Skønt godsejerfruen Gertrud Kirstine Gjedde kun var 55 år, begyndte hun dog så småt at trække sig ud af ejerforholdet. 1870 5/2 fik Anders Gjedde skøde på Glomstrup hovedgård, men fæstegårdene overdroges efterhånden til slægtninge, som havde ejerretten til en eller flere gårde i nogle år, indtil fæsterne købte sig fri. Af disse slægtninge er de mest kendte kammerjunker A. Castenskjold, hofjægermester L. C. Nyholm, gift med Maren Gjedde, og Sophie de Steensen Leth (gift Castenskjold).

Fru Gertrud Kirstine Gjedde nåede i sin levetid at sælge til selveje to ejendomme, nemlig matr. nr. 13: Skøde af 25/6 til husm. Poul Christensen. Matr. nr. 5: Skøde af 1/7 1876 til Peder Jensen (Borre), pantebrev: 9600 kr. Efter fruens død skete der en del handel: Chr. D. Gjedde overtog matr. nr. 3, 4, 8, 9, 10 og 15, alle skøder dateret i 1878. L. C. Nyholms enke fik skøde på matr. nr. 1 og 6. Vincens de Steensen Leth på matr. nr. 7, 11, 16 og 2. Sophie Castenskjold fik matr. nr. 12. Endelig blev der lyst

skøde fra fru Gjeddens dødsbo på matr. nr. 14 til Lars Chr. Nielsen dat. 1878 8/6.

Denne overgangstid varede et stykke ind i det første tiår af det næste århundrede. Det var også i den tid, gårdene blev placeret på deres nuværende pladser: Vejlgård, matr. nr. 10 1885, Damgård, matr. nr. 3 1895, matr. nr. 9 1904. Nogle gårde blev dog allerede udflyttet før, f. eks. matr. nr. 1, 2 og 4. Fra udstykningsplanen er der ret stor forvirring i matrikelnumrenes placering. Tilsyneladende begynder tildelingen fra østsiden (nr. 1 og 2) se kortet! Men nr. 3 og 4 ligger mod vest.

Matr. nr. 5 havde derpå hele øens højderyg fra syd til nord i en temmelig lang stribe, så det for nutidige øjne vil være svært at rekonstruere. Heri ser man, at al øens jord er omlagt efter et skema med den snorlige vej fra nord til syd, og her er matr. nr. 5 tilsyneladende blevet klemt ind (se kort af 1814). Imidlertid er her så senere fragivet jord, først til matr. nr. 3, til skolen (1904) og siden til kirken (1908). Den har iøvrigt skiftet skikkelse både i jordareal og i bygninger. De allerældste bygninger skal have dannet en parallelgård (i Niels Kankelborgs tid ca. 1830). Den næste gård byggedes af Peder Jensen (Borre), som overtog matr. nr. 5 delvis 1876 (resten gik til matr. nr. 3). Endnu står stuehuset fra 1894, men ellers er bygningerne fra 1928 efter en brand. De nordligste jorder var højest boniterede (takst 19), de sydlige stod til 12, engene til 3. I 1917 var der 43 td. ld. ager + 10 td. ld. eng, 1929 købtes 22 td. ld. eng i det nordvestlige hjørne af øen og endelig i 1969 atter ca. 22 td. ld. dels ager, dels eng, så den nu er øens største gård.

Navnet nu er "Borregård", tidligere "Kirkegård", idet den afgav jord til kirken. I året 1900 28/4 afstod Peder Jensen (Borre) gården til to af sine døtre: Ane Borre og Poulina. De drev gården i 17 år og fik betydning ud over det almindelige, idet de grebne af den daværende stærke Indre-Missions-bevægelse tog sig for at holde søndagsskole og tillige også samlede de voksne til møder, og det var "Kirkegården" centrum for. Da Ane Borre så tilbød at skænke jord til en kirke, blev der taget fat, og kirken kom (1907-08).

Gårdens ejere (og fæstere) siden udskiftningen i 1814 er: Niels Kankelborg (ejer: Didrik Galtrup Gjedge), Peder Kankelborg 1841 26/6. 1863 (ejer: fru Gjertrud K. Gjedge). 1876 skøde til Peder Jensen (Borre) og Esper Damgaard. 1900 skøde til Ane Borre og Poulina Pedersdatter. 1917 16/6 skøde til Peder Borre Pedersen (en nevø til søstrene Borre). 1960 skøde til enken Nicoline Borre Pedersen. 1964 29/2 skøde til Frede Damgaard.

Fra året 1883 findes et brev fra indenrigsministeriet til Thisted Amt (videre til sognerådet for Karby-Hvidbjerg-Redsted), hvori findes en række anmeldelser om overgang fra fæstegods til selveje: "Da efternævnte ejendomme er anmeldte at være afhændede fra det til Højriis og Glomstrup tilhørende fæstegods, undlader man ikke til behagelig efterretning ved den påtegning, som hr. amtmanden har at give skøderne på ejendommene, når de med tilhørende kort fremkommer tjenstligen, at melde, at efter matrikulens udvisende påhviler:

Matr. nr. 1 af Agger by 133 kr. 18 øre af 6 td. 1 skp. ½ alb. htk.

Matr. nr. 10 af Agger by 86 kr. 90 øre af 4 td. 3 skp. htk.

Foranstående meddeles herved til sognefogeden til videre fornøden bekendtgørelse for vedkommende."

Matr. nr. 10 "Vejlgård" er først opbygget året 1885, hvor den nu ligger. På udskiftningstiden boede Johannes Johnsen her, men i fæstebrev af 1837 8/4 til Bertel Hansen står, at han skal svare aftægt til Johannes Johnsen, som da må have haft gården før Bertel Hansen. Gården købtes fri 1883 31/5 (skøde til Bertel Hansen, pantebrev 16.000 kr.). Senere: 1890 skøde til Jens Chr. Kalhøj fra Hans Chr. Bertelsen. 1914 skøde til Anton Bjerregaard. 1917 skøde til Andreas Svane. 1924 skøde til Ingvard Ladefoged. Udhusene brændt og genopbygget 1960. Skøde til en søn, Kaj Ladefoged 19/4 1970.

Til gården hører 24 td. ld. ager og 35 td. ld. eng. 11945 var der 5 heste, 15 køer, 15 ungvæg, 25 svin og 4 får. Jordtakst 19 på ager og 2 på eng.

Matr. nr. 9 "Nygaard". Hedder muligvis sådan, fordi den sidst blev udflyttet fra den gamle by, nemlig året 1904. Og så brændte den iøvrigt 1913. Her boede 1814 Niels Hansen, men 1818 Joseph Nielsen, i hvis slægt den siden har været. Fæstebrev 1851 20/9 til Chr. Christensen Boll. Skøde til samme 1883 10/5 (pantebrev 19.000 kr.). Ved skifte til enken Kirsten Josephsdatter af 1885 23/5. Skøde til søn Christen Boll 1887 20/8. Skøde til svigersøn Peder Larsen af 1905 6/2. Skøde til søn Bertel Larsen 1932 13/6.

Jorderne til Nygaard er udstrakte, idet meget store engarealer, herimellem flere øer, "Holmene" og "Stenklippen" hører til gården. Sidstnævnte er ikke en klippe, men en grund af sten og grus. Den er nævnt så tidligt som 1561, da ægindsamlingen blev udlejet for 1 td. by. Op målt til at være 181.140 kvadratalen (= 13 td. ld.). Agrene er ca. 40 td. ld. til takst 19 og 16.

Matr. nr. 8 "Odgaard" var på udskiftningsriden fæstet af Christen Odgaard. Den har sikkert sit navn efter den odde, som går i nordøst over mod Glomstrup. Manden hed oprindelig Chr. Christensen, som det kan ses i kirkebogen: Døde på Agerø 1849: Christen Christensen Odgaard, gårdfæster, 77 år. Der er mulighed for, at gården i sin tid hed "Færgegaard", idet færgeren over til fastlandet gik her på det smalleste sted. Ved lavvande gik vandet kun til hestenes knæ, i højvande kunne det være svært nok at komme tørskoet over i en hestevogn, som da var det almindeligste køretøj. I stormvejr og højvande er det sket, at en kiste løftedes løs og drev til Glomstrup.

Skøde fra C. D. Gjedge til Christen Odgaard Nielsen 1883 5/5. Skøde til Jens N. P. Kvols 1887 24/12. Skøde til dennes søn Peder Kvols 1904 23/4. Skøde til Axel Blaabjerg 1916 28/10. Skøde til Jeppe L. H. Søndergaard 1918 19/2.

Skifteattest for enken 1934 15/12. Arveudlægsskøde fra arvinger til Søren Søndergaard af 1942 15/4. Skøde til Gunnar Lauridsen 1969 1/11.

Jorden består af 34 td. ld. ager + 23 td. ld. eng (1942). Besætningen var samme år 4 heste, 10 køer, 20 ungvæg, 10 svin. Ejendomsskyld 45.000 kr., grundskyld 290.000 kr. Senere tilkøbt 15 td. ld. 1967 (Søren Søndergaard).

Matr. nr. 7 "Højgaard" beboedes som fæstegård 1818 af Poul Søndergaard, som døde 1827 (48 år gl.). Derefter udstedtes fæstebrev til Chr. Therkildsen Konge 1827 1/12. Vincens de Steensen Leth stod som ejer i tiden 1878 til 1895 22/6, da Bertel Hansen fik skøde på gården (pantebrev 20.000 kr.). Skøde til Jørgen Sørensen 1899 9/12. Skøde til Jens N. P. Kvols 1900 3/2. Skøde til

Thomas Kristensen 1911 16/12. Skøde til Anton Bjerregaard 1913 19/7. Skøde til Niels Riis 1914 8/8. Skøde til Søren P. Sørensen 1917 3/11. Skøde til Anton Bjerregaard igen 1917 22/12. Skøde til Poul Josefsen 1924 27/6. Skøde til Vilhelm Josefsen 1937 7/8. Skifteattest til enken 1965. Skøde til Niels P. Bjerregaard 1969 1/9.

Gården fik sin nuværende plads i 1895; den brændte 1912 og opførtes samme sted (Th. Kristensen). Kendt blev den stærke Jens Kvols, der turde brydes med cirkusdirektør Bech Olsen. Mærkeligt nok havde Anton Bjerregaard "Højgaard" to gange. Sidste gang blev tilkøbt jord fra matrikelnumrene 1, 2 og 5, så gårdens jorder strakte sig fra stranden i øst til stranden i vest. Den blev nu (1919) på 50 td. ld. ager + 14 td. ld. eng. Ejendomsskyld 60.000 kr., grundskyld 35.000 kr. Vilh. Josefsen er den, der har boet længst i denne gård, som tit har skiftet ejer.

Matr. nr. 6 (hartkorn 4 td. 1 fdk.) Svenning Lambertsen hed fæsteren i 1818, en ung mand på 28 år, der blev gift med Dorthe Madsdatter (24 år).

Den næste fæster er Laurs Chr. Christensen, fæstebrev 1860 24/12. Om ham kan intet findes iøvrigt, men fæstebrevet udløber (slettes) 1898 25/6, da Søren E. Damgaard får tilskødet gården.

Efter hans død 1902 er der auktion på matr. nr. 6, som sælges til Mads Kjærsgaard Søndergaard, der ejede den til 1955 18/12, da Jens Lynggaard Pedersen overtog gården.

Jordtilliggendet er 28 td. ld. ager + 8 td. ld. eng, ejendomsskyld 37.000 kr., grundskyld 22.000 kr. 1945 var der 3 heste, 12 køer, 20 ungvæg og 20 svin. Bygningerne er fra århundredskiftet.

Mads Søndergaard, som hele sit liv boede på Agerø, regnedes for en førerskikkelse, men med en stiltfærdig væremåde.

Matr. nr. 4 (3 td. 3 skp. htk.). Fæstebonde Peder Svenningsen var næsten 80 år ved udskiftningen, men en søn, Svenning, lader til at føre slægten videre. Denne Svenning Pedersen døde 1860, og en søn, Niels Svenningsen, fik fæstet (1861 6/4). 1902 23/8 skøde til Chr. Nielsen Christensen (lån i Viborg Kreditforening 11.000 kr.). 1908 skøde til Niels Kortsen. Skøde til Peder Dahl Søndergaard 1918 5/10. Skøde til Jens Chr. Nørsgaard 1955 25/1.

Til gården er 23 td. ld. Ejendomsskyld 30.000 kr., grundskyld 17.500 kr. Besætningen ved overtagelsen 1918 3 heste, 4 køer, 8 ungvæg, 2 svin, forøget til i 1945 at være 3 heste, 9 køer, 16 ungvæg og 7 svin. P. Dahl Søndergaard, der har boet længst på gården, fornyede 1930 stuehuset, som var ca. 100 år. Trods den lange afstand holdt familien forbindelse med frimenigheden i Ø. Jølby.

Matr. nr. 3. Søren Espersen Damgaard var fæster her på udskiftningstiden, og i denne gård fulgte søn efter far århundredet ud. Navnet *Damgaard* har sin forklaring i, at der i den gamle by lå en dam lige op mod gården. Navnet fulgte 1894 med på den nye plads vest for vejen, og stuehuset er således 75 år gl. Udhusene har derimod Undergået store forandringer efter en brand 1941. I året 1937 var der en besætning på 1 hest, 4 køer, 8 svin og 3 får. Den er nu (1970) 22 køer, 140 svin, 30 ungvæg og 80 høns. Også jorderne er forandret flere gange. Der er nu 45 td. ld. ager + 21 td. ld. eng.

Der blev udstedt fæstebrev til Esper Sørensen Damgaard 1838 21/7. En søn, Søren Espersen Damgaard, fik skøde på gården 1891 16/11; han byggede en ny stor,

firelænget gård, hvortil der hentedes en mængde store kampesten, som ellers var sat om en såkaldt hellig kilde, som lå sydvest på øen. Efter folkesigende var det en handling, som ville føre til fordærv for vedkommende. Han ville selv dø ung, og de første syv ejere gå fallit.

Vi vil vel sige, at de gamle var overtroiske, og at sådan snak skulle man ikke fæste sig ved. For denne sags vedkommende skal meddeles, at Søren Damgaard døde 1901, 45 år gl. Gården gik til auktion. 1902 26/7 udlægsskøde til Marthinus Sørensen. 1909 6/3 skøde til Niels Lynggaard. 1913 18/12 skøde til S. K. Markvorsen og J. Heilskov. Skøde til Chr. Agerholm af 1914 17/1. Skøde til Kr. Clausen 1922 26/5. Skøde til Lars Chr. Østergaard 1924 26/5. Fogedudlægsskøde 1929 13/12. Tvangsauktion 1936 22/12. Skøde til Kristen Søndergaard 1937 21/6.

Matr. nr. 2 "Søndergaard". Egentlig er der to gårde, som har dette navn, altså hed det Søndergaarde, sandsynligvis oprindelig en stor gård, men allerede 1787 er der i hvert fald to gårde. På det tidspunkt var det herren til Glomstrup og Spøttrup, velbyrdige Peder Nissen, der skrev fæstebrevet af 1787 5/5 på matrikel nr. 2, Agger, Karby sogn til Lars Nielsen (senere Syndergaard), men det blev hans søn Niels Laursen (Søndergaard), der drev gården videre for sin mor, som 1814 er angivet som fæster. Næste fæstebrev blev skrevet 1828 af Anders Gjedde til Niels Laursen. Herefter blev det datteren, der ved sit giftermål med Søren Jensen Horsager 1852 overtog matrikel nr. 2. Mærkeligt nok blev det igen i 1883 en datter der fik gården, det samme skete 1925 og 1966. Forslag: Gården bør hedde "Dattergaarden".

Vi vender tilbage til fæstebrevene, fordi de giver et billede af udviklingen. I 1787 var der på gården: 4 heste, 3 køer, 4 år. 11828: 6 heste, 6 køer, 11 ungvæg, 13 får, 1 so. I 1852: Diderik Galtrup Gjedde af Glomstrup, Højriis og Kirstinedal landvæsenskommissær for Thisted amt gør vitterligt, at jeg har fæstet til Søren Jensen Horsager af Ø. Assels den mig tilhørende gård i Agger by, Karby sogn, matr. nr. 2 under Glomstrup gods med tilliggende jorder 5 td. htk., 5 skp., 3 fjk., 2½ alb., som Niels Laursen Søndergaard hidtil har haft i fæste. At svare i landgilde: 9 td. rug, 1 td. byg samt 49 rbd. (rigsbankdaler) 12 skilling. Under min hånd og segl.

D. G. Gjedde.

Søren J. Horsager.

Til vitterlighed: Brandt. P. C. Jensen.

1883 22/6 skøde fra enkefru Gjedde til Vincens de Steensen Leth. 1883 4/12 skøde til enke Ane Sørensdatter Horsager. 1884 26/7 skøde til Hans Colding. 1925 19/6 skøde til Kirsten Vestergaard. 1966 16/8 skøde til Hans Højer Christensen.

Besætningen var i 1925: 5 heste, 13 køer, 22 ungvæg, 18 svin og 4 får. Ejendomsskyld 48.000 kr., grundskyld 27.000 kr. 57 td. ld. ager og td. ld. eng. Bygninger fomyet i Kr. Vestergaards tid. Udhuse 1934, stuehus 1941.

Matr. nr. 1 "Søndergaard" beboedes 1814 som fæstegård af Niels Nielsen Søndergaard, død 1840 (70 år gl.). Den næste ejer er Mads Pedersen Brunhøj, som overførte fæstet 1855 30/6 til Peder Jensen (Borre). M. P. Brunhøj havde da haft gården i 15 år, men det er ikke noteret. Borre-navnet stammer fra Borregaard på Thyholm, og den familie blev på gården til 1918. Peder

Jensen (Borre) kaldtes en overgang "Ager konge." Han oprettede en grynmølle, som dog igen nedlagdes. Den gamle gård lå lidt østligere end den nuværende, som er opført efter en brand 1925. Matr. nr. 1 er den gård, der længst blev under fæste. Efter Peder Jensen (Borre) overtog en svigersøn, Anders Kristensen, fæstet 1894. På det tidspunkt havde gårdens ejer siden 1883 (hofjægermester L. C. Nyholm) afhændet gården til godsejer Poul Knudsen, Blidstrup. Denne solgte 1908 til Fr. Grønlund, og endelig blev enke Petra, f. Pedersdatter (Borre), nu Kristensen *selvejer* 1909. Skøde af 1918 21/12 fra Petra Kristensen til Oskar Larsen. Skøde 1925 1/5 til Poul Poulsen. Skøde 1927 11/2 til Kristen Damgaard. Skøde 1933 11/10 til Søren Drejer. Skøde 1944 12/9 til Aage Kjeldgaard. Skøde 1946 4/12 til Poul Borg. Skøde 1960 21/5 til Morriel Borg.

Til gården er der 48 td. ld. Den har været større, thi 1919 21/12 solgtes den nordlige ende af jorden, således at matr. nr. 1 d gik til "Højgaard" og matr. nr 1 e gik til Damgaard. Denne handel er et bevis på gode naboforhold, thi her enedes fem gårdmænd om en temmelig indviklet handel for at få bedre vejforhold. Matr. nr. 2 fik de ellers langstrakte veje lagt lige på hovedvejen. Foruden de allerede nævnte gårde var også matr. nr. 5 med i det. Navnene på ejerne var: Oskar Larsen (nr. 1), Hans Colding (nr. 2), Peder Borre Pedersen (nr. 5), Anton Bjerregaard (nr. 7) og Kr. Agerholm (nr. 3). Besætningen, som i 1944 var 2 heste, 8 køer, 10 ungvæg, 5 svin og 12 får er nu (1970) 25 køer, 45 ungvæg, 75 svin og 200 høns.

Husene på Agerø

I 1688 var der kun et hus på Agerø eller Agger, som det da hed, men i 1818 er der altså pludselig seks huse på stribe. Disse seks huse var fæstede til følgende husmænd: Svenning Mikkelsen (nr. 11), Niels Husted (nr. 12), Søren Søndergaard (nr. 13), Lars Poulsen (nr. 14), Niels Smed (nr. 15) og Søren Svenningsen (nr. 16).

Til disse huse hørte 100.000 kvadratalen = 10 td. bygsæde, dog var der mærkeligt nok 15 td. til nr. 14. (1 td. land = 14.000 kvadratalen, 1 td. sæde = 10.000 kvadratalen. Forhold altså 7:5).

Det eneste hus, der har bestået gennem de 152 år er nr. 11. Nr. 12, 13 og 15 er lagt sammen til en gård, og jorden til nr. 16 er købt til matr. nr. 4.

Matr. nr. 11 boede 1818 Svenning Mikkelsen. Det næste fæstebrev på nr. 11 er skrevet til Niels Christensen Purup 1857 31/1. Om Svenning Mikkelsen kan findes i kirkebogen, at han er gift året 1816 med pige Maren Landsdatter (24 år). Han er selv 34 år gl., men ingen børn er født i ægteskabet. Efter fru Gjedde har Vincens de Steensen Leth været ejer indtil 1892 24/12, da huset skødes til Jens Andersen Borg, som beholdt det sin tid ud. Han drev fiskeri tillige. 1923 4/5 fik sønnen Hans Chr. Jensen Borg skøde på huset. Han fortsatte i faderens fodspor som husmand og fisker.

I matr. nr. 12 boede i udskiftningstiden Niels Husted. Om ham kan intet findes, men allerede 1826 3/6 udstedes fæstebrev til Erik Mathias Jensen, og han er godt med f.eks. i skoleprotokollen, hvor der er flere børn nævnt.

Ejendommen har som ejer haft Sophie og A. Castenskjold i tiden 1878 til 1898 17/12, da der udstedes skøde til Niels Chr. Markussen mod en panteobligation på 2200 kr. Skøde af 1904 26/3 til Mikkel Skovbo. Skøde

1912 14/12 til Andreas Svane. Skøde 1917 15/12 til Peder Hedegaard Plith. Skøde 1919 8/2 til Hans Colding. Skøde 1921 12/8 til N. S. Nørgaard. Skøde 1924 10/11 til Niels P. Korsgaard. Skøde 1924 10/11 til Jens Gramstrup. Skøde 1926 4/6 til Chr. S. Østergaard. Skøde 1928 1/5 til Vilhelm Josefsen.

Matr. nr. 13 er 1818 fæstet til Søren Chr. Søndergaard, gift med Dorthe Clausdatter. (Fæstebrev af 1811 23/9). I ægteskabet er født seks børn, men det kan ikke ses, hvem der har overtaget fæstet. Da det imidlertid fremgår af kirkebogen, at Søren Chr. Søndergaard døde 1873, 90 år gl., har han sikkert boet der alle sine dage. Skøde af 1874 25/6 til Poul Christensen. Skøde 1902 25/2 til Niels Peter Christensen Bonde. Skøde 1910 1/10 til Anders Colding. Skøde 1911 7/10 til Andreas Svane. Skøde 1917 15/12 til Peder Hedegaard Plith. Skøde 1921 12/8 til Niels Nørgaard. Skøde 1924 13/6 til Niels Korsgaard. Skøde 1924 5/12 til Jens Grams trup. Skøde 1926 4/6 til Chr. Østergaard. Skøde 1928 til Vilh. Josefsen.

Matr. nr. 14. Laurs Poulsen Gade står som fæster 1814. Nu er navnet Gade vist ikke døbenavn. Familien skal søges under Laursen-navn. Og der findes netop en Poul Laursen (Gade), gift 1832 med Gertrud Christensdatter, der fik en datter, Dorthe. Når vi kommer til året 1875, er der en Laust Chr. Nielsen, gift med Ane Kristine (28 år gl.), som får en datter, Else-Marie. Skøde udstedes til Peder Jensen (Borre) på matr. nr. 14 1892 17/12, pantebrev 3900 kr. Her lader det til, at Laust Chr. Nielsen (Gade) har boet, idet hans enke, Inge, 1905 fik tilladelse til at sidde i uskiftet bo. - Men trods dette måtte han sælge 1911 25/11, idet Peder Vestergaard Toft overtog matr. nr. 14 ved udlægsskøde. 1915 10/4 skøde til Chr. Jensen. 1917 28/7 skøde til Anders J. Houmøller. 1932 skøde til Carl Nielsen. 1941 23/3 skøde til Anders Chr. Odgaard. Skøde til Anders Markussen 1964.

Matr. nr. 15 tilhørte Niels Smed som fæstehusmand i 1818. Den næste fæster er 1846 12/9 Chr. Jensen Skytte. Om dette fæste står, at det er slettet 1882 9/12. Samme dato indtrådte Anders Gjedde Jensen som ejer. Han solgte 1884 19/1 til Niels Peter Christensen Bonde og denne atter til Anders Colding 1910 1/1. Andreas Svane overtog den 1911 7/10. Peder H. Plith 1917 15/12. Vilhelm Josefsen 1928 1/5. Skøde 1948 22/1 til Søren Jensen. Hermed er tre huse lagt sammen til en gård med matrikelnumrene 12, 13 og 15.

Alligevel er der et glemt hjørne af den lille Agerø, nemlig det vi kalder statshusene. På kortet ses, at der ved udskiftningen var nogle parceller i den sydvestlige del. Af disse er der omkring år 1905 blevet fire boelssteder, som da beboedes af Jens Peter Gaul, Anton Dahl, Anders Nielsen og Niels Markussen, regnet sydfra. Senere har der været forskellige, men da emnet jo ikke er familiehistorie, skal kun nævnes ejerne nu: Niels Odgaard Pedersen, Magnus Odgaard, 1964 20/8 Skøde 1959 18/4. Skøde til Osvald Pedersen 1964 20/8. En af ejendommene er blevet i slægtseje, idet Anders Nielsen (Markussen) har overtaget faderens hjem og udvidet den med matr. nr. 14. En parcel af matr. nr. 9 er udskilt og ejes nu af Henry Ladefoged, skøde af 1947 24/4.

Den gamle skole blev matr. nr. 17, den ny (af 1904) fik nr. 5 d. Den ejes nu af Adolf Bech Pedersen.

Gårdenes historie er hverdagshistorie: der muges og fejjes, bages og koges, høstes og sås, og hundrede andre

gøremål kan nævnes, men når vi tænker på Agerø i de her omtalte tider, må vi da også huske på de store begivenheder. Her er nok den første store begivenhed sket året 1826, da skolen blev bygget, og børnene skulle møde til undervisning. Vi ved, hvor sjældent det var, at børn, som havde nær og let adgang til at få undervisning, benyttede sig deraf, hvordan skulle da agerboernes børn få undervisning. Til en skoleholder var der ikke råd, øens befolkning var ca. 60. Det blev en vældig opgangstid for øen, de her omtalte 150 år. Befolkningen steg til mere end det dobbelte. En ny stor begivenhed var, at der blev lagt en dæmning over til Mors (Karby). Det skete i 1874, og det er indlysende, at det totalt forandrede trafikforholdene. Tænk på et brudeoptog, som nu festligt kørte i kirke (Karby). Nu var det charabanc'ernes tid; bådene var nu engang besværlige. Hvem skulle bære bruden??

Man havde brug for en kirke, og det var den tredje gode gave til øen. Bygget 1907-08. Og der er sikkert ingen andre steder opnået så høje en mødeprocent som i Agerø kirke de første 10 år, den var i brug.

Nuomstunder er der ingen rabat på gårde, der ligger på Agerø. Den tid har været, men det gælder ikke mere.

Og det specielle har øen, at der sjældent findes et udsyn som her. Får man først øje for det, vil der være store muligheder for sommerhuse, måske campingplads. Næh, for der er ingen købmand, vil man indvende. Det hører også med til øens historie at vide, at der har været en brugsforening nogle år (1917 til 1920), men da ikke alle sluttede op om sagen, gik den under.

At Agerø-gårdene temmelig sent forlod fæsteforholdene, skyldes sikkert Gjedde-slægtens dygtighed som godsejere.

(Kilde: Historisk Årbog Thy og Mors 1970, side 398-414).